

HALOTTI IMÁK ÉS BESZÉDEK.

Ima.

Csifó Salamon koporsója mellett 1934. jan. 16.

Isten, te rettentően hatalmas Ur, e koporsó mellett állva, döbbenettel látjuk igazságát a próféta szavainak: ráfuvall az Urnak szele, s elhervad a fű és lehull a fa levele. Oly gyors a hervadás s oly váratlanul sujt le a halál! Bizony volna talán okunk panaszkodni, könnyeink hullása is igazolást nyerne, mert lám, az, akit erősnek, szilárdnak ismertünk, gyorsan lehullott az élet fájáról és elhervadott, mielőtt eljött volna annak ideje.

De vajjon szabad-e sirnunk, kell-e panaszkodnunk és merjünk-e zugolódni Te ellened, akiről a te legjobb fiad, a tökéletes ember Jézus azt tanította: édes Atya vagy, aki csak szeretni tud és boldoggá tenni akar.

Bizony, bizony szép és megható példája Isten atyai szeretetének és az emberekhez való jóságának az, amit megmutatott a mi embertársunkban és barátunk élete sorsában.

Te hívtad el őt jó atya, hogy lenne világosság embertársai között. Jól esik végig tekintenünk pályafutásán, mert mindig parancsaid szerint járt és hív volt tehozzád, Istenéhez, mindhalálig.

Lám, a főpásztor hívó szavára székely testvérei között hirdeti az igét, majd Dávid Ferenc székét foglalja el s valahol szükség van munkásra, mindenütt ott látjuk, mignem kezébe veszi az ifjuság vezérpálcáját, hogy előkészítse őket az Urnak való szolgálatra.

Élete legjavát egyházának szentelte, mert ebben látta teljesülését hazája iránti kötelességének is. Mily szeretettel időzött a keresztény egyház régi dicsőségén, s mily hévvel hirdette Dávid hitét: egy az Isten!

Boldog ember volt, mert hitte, hogy az igazság örök s a Te atyai akaratod valósult meg azokban az igékben, melyekért élni jó, meghalni dicsőség. Olyan erős volt Atyánk, a benned és az életben való hite, hogy midőn a betegség szellője lengett körülte, még hosszan tartó élete terveire gondolt. Mert ő élni és tenni akart még sokat azért az egyházért, amelyhez hű volt mindhalálíg. Ime egy élet, melyben a hit kösziklává tömörül.

Köszönjük jó Atyánk, az ő tevékeny lelkét, mely szüntelenül táplálta hosszú élete ösvényein; köszönjük azt a gondoskodó előrelátást, mellyel javítani igyekezett egyháza nehéz sorsát; köszönjük azt a szeretetet, mellyel elárasztotta drága hitvestársát és gondozta rokonait, köszönjük a barátságot, melyben részeltetett mindnyájunkat.

Óh jó Isten, mi áldani fogjuk szép emlékét, és kérünk Téged, részeltesd őt a boldogok hazájában, az örökélet drága ajándékában, mert ő hű volt mindhalálíg s megérdemli az élet koronáját.

Minket pedig, az egyházat és az intézetet, melyben oly nagy űrt hagyott maga után, taníts bölcsességre, hogy pótolhassuk az ő munkáskezét, az ő szüntelenül termelő elméjét. Adj erőt és kitartást a hátramaradottaknak, hogy kettőzött hűséggel szolgáljanak a köz javára és az emberiség boldogítására.

Jézus nevében kérünk Mi Atyánk... Ámen.

Dr. Boros György,
püspök.

Ima.

(90-ik zsoltár.)

Mennynek és földnek egyedüli Ura, örök Jóság, egy igaz Isten a Jézus által!

Te benned biztunk eleitől fogva, Rólad emlékeztünk egész életünkben és Te nem engedted megszegyenülni. Örökkévalóságod tudatában és mulandóságunk érzetében megnyugszunk akaratodon most is, midőn e szelid és kegyes embertestvérünk koporsója körül állva imádkozunk, akit visszatérítettél a porba, hogy ami por volt benne, ismét azzá legyen, ami pedig Tőled

származott, a lélek, az előtted áll, hogy megszámlold. Ezer esztendő is csak annyi előtted, mint a tegnapi nap, mily rövid hát a mi életidőnk, mely igen sokszor még ama bizonyos 70 vagy 80 esztendőt sem éri el s már is semmivé lesz abban a pillanatban, mikor szólítasz. Bizony olyanok vagyunk Isten, édes Atyánk, mint a fű, a mi életünk, mint a mező virága. Reggel sarjad és virágzik és estvére elhervad és megszárad. Akaratod szerint napjaink letűnnek, búsulásod következtében életünk lángja elalszik. Sokszor félbe marad a munka, melynek elvégzését reánk biztad, sokszor üresen marad a hely, hová rendeltél s elmulásunk nyomán csak a fájdalom és jajszó, a sirás és zokogás fakad. Megszűnik a nyomoruság, gyorsan tovatűnik a fáradtság abban a pillanatban, mikor haragod erejével a porba sujtasz Atyánk.

Taníts azért minket óh Uram, hogy napjainkat úgy számláljuk, életidőnket úgy használjuk, a nekünk adott talentumokkal úgy sáfárkodjunk, hogy mindenkor hiveknek találtassunk, hogy bölcs szívhez jussunk. Ne távozz el tőlünk, ne hagyj el minket Atyánk, hogy ne maradjunk magunkra és ne gyötrődjünk egyedülvalóságunk tudatában. Naponként elégíts meg minket a Te kegyelmeddel, melyből erednek az életnek minden javai, öröm és vigság, békesség s jóllét, szeretet s áldás, előmenetel és boldogság akaratod szerint. Vagy, ha úgy akarod, hogy megpróbáltassunk az időkben, melyeket élünk és szomorúsággal és bánattal, nehéz napokkal és próbákkal, csalódásokkal és veszteségekkel látogatsz Uram, úgy azokban is látassék meg a Te műved mi rajtunk és a Te dicsőséged a mi fiainkon és leányainkon.

Ez a mi fohászunk, most e szomorú napon, midőn újból látjuk Atyánk a Te hatalmad bizonyosságát az ember élete felett, mikor szívünk és lelkünk mély gyászának kifejezésére külső jelekben is bizonyosságot adunk. Hisz akiért tesszük, akinek elmulásán kesergünk, akit a minden élők utolsó útján rövid időre még feltartóztattunk, öntudatos életének minden napján bizonyosságot tett Rólad, veled és akaratod szerint élt és munkálkodott, szüntelen benned bizott. Mikor örvendhetett, mert jól folytak napjai, sietett Neked hálát adni az örömeikért. Mikor munkájának gyümölcsét vette, mikor áldásaid sokaságában gyönyörködött, köszönettel és hálával eltelve magasztalta nevedet. Mikor veszteségek érték, csalódásban, fájdalomban volt része,

benned bizó lélekkel hordozta azokat s Tőled kérte a szabaddulást. Nem bizakodott el a jóllétben, nem esett kétségbe a szenvedések sulya alatt, mert Te voltál erőssége, megtartó gyámola. Ő megfutotta már pályáját, számára nincs több feladat e földön, jónak és gonosznak, öröme és keserűségnek egyaránt végére jutott s miként az életben hív és igaz vala, úgy bizonyára Nálad is méltó lesz a jutalmazásra. Nem is érte imádkozunk hát Hozzád jó Istenünk, hanem magunkért, a még élő gyermekeidért s különösen azokért, akik e pillanatban legnagyobb mértékben érzik a vesztés fájdalmát. Övéiért imádkozunk! A szerető hitvesért, kivel oly hosszú időn keresztül éltek megértő, csendes pároséletem, s aki már most segitőtárs nélkül maradva, méltán kiált fel: „jaj mi lesz velem!” A szerető gyermekekért, akik bár mind nagykoruak, nem szorultak tovább is gyámolításra, de azért az apai utmutatást, tanácsot mindig szívesen fogadták s mint jó gyermekek, azt meg is tartották. A rokonokért imádkozunk, akik szeretettel és tisztelettel kapcsolódtak a jó rokonhoz, míg együtt munkálkodtak a nap alatt... s kérünk Tégedet jó Istenünk, adj számukra erőt a fájdalom sulyának elhordozására. Add értésükre, hogy akiért sirnak, akinek elmulását oly nagy mértékben fájlalják, e földön míg élt, hív és igaz volt a reábizottakban, lelkének idvessége leszen az egekben. És imádkozunk magunkért, akikre még kötelességek várnak, akik akaratodból tovább megyünk az élőknek földén, Atyánk, Istenünk taníts meg minket úgy élni, úgy érezni, szólni és cselekedni, hogy bármikor szólíts is el minket, mi is készen legyünk, alázatos lélekkel szined előtt megállani. Legyen velünk gondviselésed, mi közöttünk a Te békességed. Ámen.

Bedő Miklós.

Ima.

(Fiatalon elhalt nő temetésén.)

Isten, végtelen hatalom! Gyöngeségünk tudatában megalázott szívvvel borulunk le előtted, hogy kifejezésre juttassuk emberi gyarlóságunknak, semmiségünknek fájdalmas tudatát. A tavasz szépsége, a természet ébredése az élet megújulásáról

beszél s minden mosolyog a nagy világon, csak a mi szivünk gyászol. Minden az életről, erőről és boldogságról énekel, csak a mi körünkben sir fel a gyászdal; mindenütt a nagy természet megújuló hatalmáról szól az örömhír, csak az emberi élet hasonló az elszáradt, hulló falevélhez. Óh Istenünk, hogyan is értsük meg ezt az életet? Miért vagyunk annyira gyarlók, törekények? Miért van az, hogy csak pusztulás a sorsunk, csak képzelődés a mi boldogságunk? Minden reménységünk, minden boldogságunk csak olyan, mint egy tündöklő délibáb, mely nem a való maga, hanem a valónak játszi képe. Egy szenvedéssel teljes élet lángja lobbant végsőt, óh Atyánk. Nem tudjuk, mi okoz nagyobb fájdalmat: a korai halál-e, vagy pedig a szenvedéssel teljes élet? A halál az élet e legnagyobb bizonyossága mindig fájdalmas, mindig keserves, de soha sem lehet kétségbeejtő; a szenvedéssel teljes életen is meg kell nyugodnunk, mert Isten adja s az ő bölcsessége ellen okos értelemmel nem perelhetünk. Óh add hát azt az erős hitet nekünk, édes Atyánk, jó Istenünk. Adjad, hogy a koporsó, a sir, a halál nagy tanításait ismerjük meg és megismervén, kövessük is azokat. Tudjuk meg azt, hogy a szenvedés is Tőled származik s ha a jót elvettük Istentől, a rosszat sem utasíthatjuk vissza. Értsük meg a nagy ígét az élet korai letörésénél, a nagy szenvedés után, hogy azokat látogatja meg az Úr, akiket szeret. E tudatban hadd lássanak a mi lelki szemeink is a megnyilatkozott egekből; hadd ismerjük meg a nagy ígéket: boldogok, akik sirnak, mert megvigasztaltatnak.

Óh add, mennyei Atyánk, a vigasztalásnak lelkét az élet csapásait oly régóta viselő özvegy édes anyának, a szerető testvéreknek, minden jó rokonnak és barátinak. A Te mennyei kegyelmed, égi szereteted a sok szenvedést tudja be jutalmul az elszállt léleknek és a fájó élet után adjon neki magasabb és szentebb boldogságot. A mi lelkünket pedig emeld fel a hívő lelkek ama magaslatára, ahol nincsen fájdalom és halál, nincsen szenvedés és tépelődés, hanem egyek leszünk Te veled: égi Atyánkkal, mint egy volt veled a Te szent fiad: az Ur Jézus Krisztus, kinek nevében könyörgünk, halgass meg minket. Ámen.

Benczédi Pál.

Ó-tordai Veress József emlékezete.

Tordán, 1861. november hó 24.

Irta és elmondotta *Albert János*, tordai unitárius pap és tanár.

Ha elhagyja fészket a golya és sárhajlékát sokszor körül-röpülve és megsiratva távozik el a fecske, egy enyhébb levegőjü hazát keresendők: bús előérzete kél bennünk a nemso-kára bekövetkezendő hideg és szomoru napoknak és az eze-ket követő gyászos enyészetnek. Midőn innen ó-tordai *Veress József* barátunk távozott: bennünk is egy sötét sejtelem táma-dott: *nem fog ő vissza térni többé, nem fogjuk mi őt látni többé soha!...*

Nem törtünk fel gyászpecsétes levelet, ami sokszor oly nehéz, oly megsemmisítő, mint az örökvégzet, amely porbasujt, de egy hirlapba beszurt pár sor a bús sejtelmet rideg valóra váltotta. Bárha a sejtelemben mindig van is némi valószínűség, és az összefüggés a sejtelem és az izgalomban tartó vagy félt esemény között bizonyos mértékig lélektanilag nyomozható, amint a régi és új bölcselők állitják is ezt s bár az előérzet álmairól a minden nemzetek ősköltője azt jegyezte fel: *hogy a rosszak teljesülnek, a szépek megcsalnak*; mégis, mivel oly nehéz elhinni, hogy szeretteink meghalnak — kezdtünk kétel-kedni a *röpke hirben*, mintegy feltárva keblünk, hogy oda az, aki csak elutazott, de visszajövend, ismét betérjen, hogy leg-alább bucsuvétlen ne hagyjon el oly soká, örökre!... De ez csak álom volt; s mivel az álom szebb volt a szomoru sejte-lemnél, nem teljesült; a rideg³való bekövetkezett: *Veress József nincs többé.*

A mikor Róma szabadságharcot vívott a hatalom bitorlók-kal szemben és a három összeesküvő közül az egyiknek sike-rült a hatalmat végre vasmarkába szoritani, a függetlenségért lángoló kisebb seregeket itt és amott leverve; amikor az acliumi ütközet után a népszabadság mint egy gyászba dőlt éjszaka el-borult: óh mily sok tiszta lélek, mily sok szabad elme irtatott ki! Óh hány feddhetetlen kebel esett kétségbe és hullott el ál-dozatul! Mennyire elszórattak a forgó sors zivataros hullámai-tól idegen éghajlat alá, ismeretlen emberek és barátságtalan népek közé — távol Európa vérbeázott földjétől Ázsia és Af-

rika zajtalanabb partjain, szerencsétlenül szánakodó vidékein keresve menedéket. Úgy, hogy ismerellen a hely, ahol az egyik mérget ivott, mint egy Hannibal, a másik tört rejtett kebelébe, a harmadik, a negyedik, a tizedik és a századik ellenségesen, gyilkosan vagy orozva esett el. Hogy aztán hol van a sir, amely e szent porokat elfedte, vagy hol van a veder, amely a tenger parton megégetett hamvakat magában elrejtí: ma már maga a buvárkodó történelem is képtelen megjelölni.

Nagyon ismeretes és elterjedett, továbbá az újabb kor egyik tudósának az az állítása, hogy a *történetek ismétlődnek*. Ezt a jelzett korszak előtt is már századokkal úgy fejezte ki az ó-testamentumi bölcs író, hogy: *ami eddig volt, az lesz ezután is*. És ha csak nemzetünkre gondolunk is, elkezdve a népvándorlás amaz áradatszerű özönétől a jelen zilált pillanattig, amidőn — mint egykor Neptun a lázadt hullámokat — egy és más viszonyok hatalmai mérséklék a vihart, de hogy meddig és miként tart ez? véges elme kiszámítani nem bírja, ha csak, ismétlem, nemzetünkre gondolunk is, mert ennél eredménydusabb drámái egy népnek se voltak: a tengereken innen és túl vagy az egyenlítő körül, óh hány ilyen pontja van a földnek — amely talán maga is saját végzete előtt bujdosik! — a hol szent porok maradványait keresni kell, ahol ma is, mint régebben *kibujdosott magyarok* élnek és sokszor megtörténik, hogy e bujdosók éppen ilyen emlékek maradványai között bolyongnak, busongnak és remélnek... Rodostó, ahol a vesztett remény végsugára elalszik!... Nikomedia! amelynek vidékén a legszebb és leghősiesebb lelkű nő szeme legszebb világát elsírja!... És korunk újabb jelenései, a melyek szerint ma már az Atlanti óceánon túl az Ontario és Missisipi partjai körül is ily kibujdosott feleink porait őrzi a néma emlékezet, mintha intő kezével működne, hogy ne engedje, hogy ezek mindenkét a feledékenység mohája fedje be. Tagadhatjuk-e tehát, hogy *a történetek ismétlődnek és nemzetünk eseményei is megújultak?* vagy hogy Salamon szerint: *a mi eddig volt, az lesz ezután is?*...

De mondhatná itt valaki: miért oly messzire visszamenni? Közöleték is kérdehetik ezt sokan! Miért nemzetünk multján me-rengeni, hogy ott a nagyszerű romok között hős eleink porain elandalodva, akaratlanul is könny tojuljon szemeinkre?... De engedjete meg tisztelt szomorú gyülekezet! amikor nekünk ez

a bánat vigasztaló! Ez a busongás, mint az est lágy szellője, enyhületes. A viaszóhajtás üdítő, az elkeseredés édes és maga a könny, balzsamos! Mert úgy tetszik nekünk, mintha — mint a „római éjszakák“-ban megjelent seipioi szellemek — felénk lebegnének és szólnának elődeink lelkei és tanítanának erősekké lenni, forrón és tántorithatatlanul szeretni a hazát!

Áll az, hogy a születés neme csak egy, de a halálé ezer; s minden halandó előtt az a hely, amelyen szive utolsót dobban, vagy amelyen kihült porai megnyugszanak oly kiszámíthatatlan, mint az a pont, amelyet a hüvelyét elhagyott lélek az az örökkévalóságban elfoglaland. Minden ember csak vándora ennek az életnek, csak megy..., megy... de sokszor és rendszerint mielőtt megérkezne, avagy boldogul visszatérne: a fáradalmakban kimerült test összerogyik és azt nem a szülőföld hantjai fedezik!... Az ember sokszor mintha végzetszerűleg üldöztetnék, a bujdosásban véli menedékét; s nem birván sorsát bevárni, elhagyja a kört, melyben élt vagy csak élni remélt, amelyben léte boldogabb napjai lefolytak, amelyben az övéinek szerető szivei dobognak. A hol még áll az apai ház, amelyben bölcsője ringott, gyermekálmai és játékaik édesek voltak; ahol gyászol még a temető, amelyben áldott porok nyugszanak, készen állanak a testvéri keblek, hogy az üldözöttnek menedéket nyujtsanak, a baráti karok, hogy őt megöleljék. Áll, áll még sok minden, amihez a távolban sinylődő sziv — mint megrezzent mágnestű a vonzó sarokhoz — visszafordul, vissza is jönne, ha tehetné, de a sorsa elől bujdosó rendszerint elhal a bujdosásban. S fájdalom, ilyenkor az őt szeretőknek nem marad az a vigasz sem, hogy halvány képét még egy csókkal illessék, hogy az egykor éltet adott porokhoz a családi sirboltba könnyezve leboocsássák és csak a képzelődés állítja elő az emlékezés darabjaiból azt az alakot, amely egykor kedves volt, de távozott, *nem jön vissza többé! nem fogjuk mi látni többé soha!*

És ime most is, ámbár temetni jöttünk, nem látunk itt bár egy koporsót, avagy csak bármi jelvényt is, amelyhez elköltözött barátunk emlékét köthetnők! *Ha csak ti nem vagytok azok két szerető és gyászba borult testvér!* akik eltávozott fivéretek felett az egykor szép családban most ismét a megrongáltatást, e sokzori és gyakori sebek vizonti megújulását zokogjátok. Azonban a kör, amelyben néhai barátunk élt, nem oly isme-

retlen, hogy ott sok minden reá ne emlékeztetne ; a tér, melyet ő elfoglalt, sokkal tiszteltebb annál, semhogy arra e pillanatban megilletődés nélkül gondolhatnánk. A tettek és szolgálatok, amelyekkel az elköltözött a legszentebbnek, a hazának adózott, sokkal nagyobb igényel birnak a méltánylatra, nemhogy ezt mi figyelmen kívül hagyva, barátunk képét magunk elé ne állítanók és itt az ő emlékezetének méltó tisztelettel ne áldozhatnánk.

Van — tisztelt szomoru gyülekezet! — hazánknak egy *szentélye*, amelynek ládájában a számos okirat, szövetséglevél mellett egy névsor is foglaltatik : azok névsora, akik a haza szerelmének díjáért hiven szolgálták a hazát. Mintegy *arany gyertyatartó*, ott őriztetik azok neve is, akik a haza élete felett bármi csekély fénnel világítottak, szellemi tehetségükkel bár annyi világot vetettek, hogy mellette egy, habár kisebb kör is, lelki életet nyerhetett. Én, mint az ó-tordai *Veress József* emlékezetének áldozó pap, e szentélyt akarom feltárni, hogy a haza sok és hű munkásai és szolgálói között láthassuk őt. Lássátok és ítéljetelek ; s ha aztán, mint ama szigoru spártai követ pálcát emeltek is ellenem : elszenvedem és eltüröm azt, mert hazámért és barátomért édes a szenvedés. De a viszonzosság fejében én is arra kérlek, hogy oldjátok le *lábaitoknak saruit*, legyetek mentek az előítéléltől és elfogultságtól, a párt és szinezet különbségtől és úgy hallgassátok meg azt, amit én az *időhöz* és *körülményekhez* képest szólhatok.

Ha sok tekintetben fennebb áll az ember más földi lényeknél : számtalanok is azok a viszonyok, amelyek közé helyezve azok tudatával és pontos ismeretével kell birnia s illő tájékozás után sorsa és hivatása ezernemü igényeinek, követelelésienek megfelelni köteleles. Világos intései vannak e tekintetben a teremtőnek mind az állati létel, mind a lelki világ jelenségeiben. Az a porszemecske, amelyet a teremtő akkor kölcsönözött a földtől, midőn embert teremtett, annyira lekötelezte az embert, hogy ez sokszor nyomoru lételért mindenét, szorgalma, igyekezete és verejtéke gyümölcsét, szerelme kincseit nagyrészben a földnek vissza kell, hogy adja. És ha Isten élő lelket lehelt az emberbe : ennyiben az Istennel rokon lett ; végcélja az örökkévalósággal azonos és az élet legtöbb és legfőbb titkainak, annyi gyötrő kérdéseinek megfejtése is az örök életre biztatott. Minden oda tér vissza, ahonnan eredett. Ha a

föld gromrából halmok, hegyek és magas kőszalak ültek ki, üregek és völgyek képződtek: viszont az idő emésztő hatalmának sulya alatt lassan-lassan lemállanak azok, betöltendők egykoron ezeket. Visszahullatja leveleit a fa; megtér eredeti forrásához, a nagy óceánhoz a harmat és az eső. Így van az ember élete is, magán és polgári helyzetében, testi és lelki viszonylataival.

Tagadhatatlanul legtöbbet vettünk attól a helytől, ahol születtünk és éltünk, pályát vívtunk és sorsot teremttünk, ahol ezek küzdelmeiben napjaink tevékenysége lefolyt s az emberekkel viszonyaink megsokasultak, ahol a múlt emlék sugarai és a jövő reményeinek szálai összefutnak, szóval ahol hazánk van, amely mindenünket magában foglalja, amely iránt legtöbb kötelezetéseink, legnagyobb tartozásaink vannak.

És szép ugy-e oly napokat érni, amelyekben ragyogó fényben süt reánk az Isten áldott napvilága, édes ugy-e oly éjszakák pihentető karjaiba dőlni, amelyekben a hold és a csillagok szelid ragyogással virrasztanak felettünk. Ily szép látjátok e földi pálya, hogy ha az *magán* és *közéletben* szép és jó tettekkel van felékesítve; ha az elfoglalt tért, mint a természetet a nap, egy jobb jövő szent hite világította meg; ha annak tudatában élve és munkálva az édes érzetek és lelki örömök legfelemelőbbjei között a honfiúi erények és férfias tettek szépítették meg a pályát s világosították meg a sors igen sokszor komor éjjeleit. Az élet csak így találja meg végcélját s Kölcseyként csak ekkor *emelkedett ki a mindennapiság szűk köréből*, ha a magánélet ezen szűk körét összeköti egy tágasabb térrel, megnagyítja egy magasztosabb láthatárral, hogy az érdem fűzze homlokára azt a babért, amely oly jól áll a férfi halántékán, mint az örök szépség a mosolygó Gratiák istenített alakjain.

Hogy emlékezetre méltó honfitársunk e magasztos célnak megfelelhessen: e végre nem kis lelki tehetséget vett a természettől. Ha igaz az, hogy a nagy elmék sokszor szállanak át örökség gyanánt az utódokra, szép örökséget vett át Veress József édes atyjától *id. Veress Józseftől*, aki országosan ismeretes volt, mint hazánk elsőrangú szónoka a vármegyei és országgyűlési termekben sebes felfogásu, alapos ismeretű és megrendítő hatásu beszédeiről. Többrendbeli országgyűlési követség koszorui alatt szunnyadott el a viharral és szerencsétlenséggel teljes 1849. után a tiszteletreméltó öreg.

Emlékezetünk tárgya, ó-tordai *Veress József* született Tordán, 1817. év március hó 7-én és itt a helybeli Gymnasiumban kezdette és folytatta tanulását ennek elvégzéséig; ekkor, 1838-ban a kolozsvári unitarium Collegiumba ment, ahonnan törvénytudás végett 1839-ben a Lyceumba lépett át. Mindezeket jelesen végezvén, mindjárt ez utóbbi év november 6-án választatott meg a vármegye táblabírájává. Magát a gyakorlat által is kiképezendő, mind a királyi Igazgatótanács, mind a királyi Tábla esküdt tagjaként szolgált, mignem 1844-ben szeptember 7-én ezen nemes város aljegyzői hivatallal tisztelte meg. Viselte ezt 1849-ig, amikor az önvédelmi harc kezdődvén, karddal kezében sikra szállt, felcserélvén a szobában használható szép tollát; sikra szállt, hogy hazájának azon szolgálatot tegye meg, amelyre akkor kiválólag szükség volt. Ott találjuk őt mindenütt, ahol vérrel szerzik a nevet és hirt, vérben születik és kereszteltetik meg a szabadság. Jött augusztus 13-ika, mikor a nap egy nagyszerű katasztrófán áldozott le. E pillanattól kezdve ő is hosszasan ette a bujdosás sanyaru kenyerét. Tehát tett és szenvedett azért, ami mindenkinek bálványa és Istene, hazájáért. Sőt szenvedései megisméltődtek vagy fokozódtak 1854-ben, midőn fogságba került, mignem a királyi kegyelem 1857-ben fogsága láncaitól megszabadította, A tisztviselő választási joga a hazának vissza adatván, folyó évben a vármegye közönsége a vármegye főjegyzői hivatalával tisztelte meg. A már akkor alapjában megviselt gyenge testbe szorult lélek akkora erőt, annyi megható gondolatot fejtett ki, hogy attól valóban sem a tiszteletet, sem a bámulatot megtagadni nem lehet. Ezen állomásán villantak meg életszellemének szikrái. Talán olyanok voltak ezek, mint az utolsó és hatásra számító fénylobbanások a tűzijátékban, amelyek látványosságában míg a nagyközönség gyönyörködik, maga a művész izgalmas munkájában, tehetségeiből kimerül.

És itt már éppen azon vonalat érintettük, amelyen bátran tovább fűzhetjük elmélkedésünket és állithatjuk, hogy hazánk szentélyében ott őriztetik az ő neve azért is, mivel *hazánk írói koszorujába bele tartozik az ő neve is*. A kitűnő tanuló ifjú serdülő kora éppen azon időre esvén, amidőn a Magyar Tudós Társaság életének jelei már mutatkoztak, a helyes írás némileg már szabályoztatott, a nyelvújítás eredményei némelyekben már számbavétettek és megnyilvánultak, a szép literatura fej-

lődésnek indult, Vörösmarty, Kölcsey és más jeleseink lantjai már megzendültek. Mindezek a tanuló ifju fogékony lelkét is megragadták, már azon időben, amikor minden erdélyi nagyobb tanuló intézetben hazánk ifjai olvasó köröket alakítottak, magukat képezték és irodalmi próbálkozásokat kíséreltek meg. Megkísérelte ő is az isteni lanton játszani, amelynek hurjairól, ujjai alól, a remény és emlékezet, az öröm és bánat, a szerelem és honszeretet nem egy tiszta, megindító hangja csendült meg. Oly csinnal és szabatossgal, a hasonlatok és ellentétek annyi meglepetésével kezdett irni, hogy mindjárt lehetett sejtteni azokból a költői hivatást; s az a *Remény* című zsebkönyv, amelyet az Unitarium Collegium ifjusága adott ki 1839-ben és amelyet a már akkor tekintélynek mondható Toldy Ferenc bírált és méltatott, őt vallja egyik főmunkásának. Nem telik bele sok idő s már nem igen találunk szépirodalmi vállalatot, hir- vagy divatlapot, amelyekben nevével ne találkoznánk; *Költő* című beszélye nevét és hírét megalapította; műveit keresték és díjazták. Sokat nem irt és kötetekről, ha a hirlapi tudósításokat, publicistai ismerettel teljes megyei értesítéseket s néhány kritikai fellépését kivesszük, alig lehet szó. Egyetlen füzet az, amelyet *Báró Kemény Zsigmond* jelesebb dolgozataiból összegyűjtve kiadott. De amit irt, azon mindig van báj és szépség. Még hivatalos iratai és kiadásai is mutatják, hogy a pennát oly ember keze vezeti, aki az írók koszorujába magát érdemmel emelte fel. Nem erről szól-e, hogy csak egyet említsek: az országgyűléshez küldött bizalmi szavazat felirata, amely mintegy ama nagyérdemű testülethez illő nagyszerű, megható elégiával vegyült epigramma: annyi elme-éllel, oly rövidséggel, szép fordulatokkal, történelmi ismerettel, költői tehetséggel és látnok reménnyel van megszerkesztve, hogy e tekintetben csak a közvéleményre kell hivatkoznom.

Egyre kell itt még észrevételt tennem a világ és a közönséges emberek véleményével szemben, miután a költő szót többször emlegettem, amelyre pedig rendszerint keveset adnak vagy igen sokan mosolyognak rajta. Régi példabeszéd az is, hogy a próféta vagy költő nem kedves hazájában. Nem régen is egy külföldi képesujságban egy öreg ember gunyképe volt látható azzal az aláírással, hogy „az éhség nem halálos, példa erre ez a 60 éves poéta”. De hát e gunyos rajz nem az em-

beri önzés, elfogultság, hálátlanság vagy tudatlanság torzképe-e inkább? Azok, akik eltalálják a szív rejtett indulatait, akik — amint a napsugár kinyitja a bimbók kelyheit — kifejtik homályos érzelmeinket, dalban adják enyhítő szerül bánatunkat, veszteségeinket, őrzik multunkat és éltetik reményeinket: ezek lennének azok, akiket gunyolnunk, vagy akiken szánakoznunk kellene? Nem, ezt csak a rosszak, a tudatlanok s mindenekfelett a hálátlanok tehetik. Nemcsak a magyarnál fordul elő ez; megtörtént a világhírű Rousseauval is, hogy éhezve és bujdokolva tekintett a Palais Royal fényárban úszó termeire és azután az annyi érzéssel és igazsággal teljes szív és fő lágy pihe helyett hideg köre feküdt le, hogy ébredésével annál kevesesebben szóljon újabb igazságot. Miért ne mondanám ki? hiszen ha barátom élne, tudom megbocsátana. Vagyont és kincset a haza szolgálatában nem gyűjtött. Lantján csak egy évtizedig játszott, a világ csak várta, hogy azt ismét felvegye és remélte, hogy nem némul el örökre... Igaz, hogy az a tiz év is elég volt arra, hogy lantja körül repkény füződjék. De miután 1849. lezajlott és ő bujdosó lett: azután élete szomorú eseményei tovább folytak és megrongált testtel szabadult ki szerencsétlen fogságából s Petőfivel szólva, hazajött, mint *egy kiszolgált katona* s bár lelke ép volt, nemsokára betegség nehezült megrongcsolt testére és költői pályafutása lezárult... Sokszor jutott eszembe az apostol szava, látván őt: *a lélek kész, de a test erőtelen!*

Fájdalom, így láttuk őt már a vármegye termében, az élet és a barátság köreiben. Mintha a sorsa elől bujdosnák vagy bizonyosnak tartott halálát megelőzve akart volna elmekülni, határozatlan utra kelt. Alig jutva el azonban a magyarhon fővárosába, alig hogy oda megérkezett: megérkezett mindjárt az ő orvosa is: a halál. Folyó évi október hó 31-én 45 éves korában megszűnt élni.

Ott érte utol a halál, ott nyugszik tehát *Veress József* is, ahol az utóbbi időkben hazánk annyi hű munkása elpihent és nyugszik. Kisebbség vagyok annál, semhogy ítéletet mondjak és osztályozzak. De úgy tűnik elém, mintha a sors játéka, a sors ujmutatása lett volna, hogy mint a nemzet kisebb lantosa, ott legyen ő is, ahol a koszorúok hamvai porladnak... A nagyok emléke fényáradatából hadd jusson egy árva sugár az ő homlokának is!

1. Szerető testvérei: özvegy Nesselld Ignácné, Veress Borbára és két fia: Miklós és Viktor; és Veress Anna! Családok sebei sokszor és egymásután megújultak. Házatokból az utolsó Veress költözött ki, a fiágot a végzet és enyészet hatalma letörte. Küldjön vigaszt sebeitekre a jó Isten, aki az árvák és özvegyek őrizője.

2. A néhai atyjának testvérei: Orvostudor néhai Száknovics István kegyes özvegye Veress Klára és tiszteletes Jakab István özvegye Veress Rózália hozzátartozóival; ugyszintén az üdvezült anyjának testvére T. Kovácsi Sigmond. Köszönet a szeretetért. Isten hozzátok!

3. A néhaival unokatestvér ó-tordai Veress Károly úr, neje Felvinczy Klára és egyellen leányuk Klára, mint szintén kedves bátyja ó-tordai Veress Lajos neje és gyermekei. Ime az ó-tordai Veress-ág családi fája ismét egy ággal kevesebb. Isten áldjon titeket és minden kedveseiteket!

4. A rokonok közül különösen városi tisztviselő Nagy Sándor ur neje Buzogány Rózália, férje és gyermekeivel. Isten veletek!

5. Ezen megye érdemes tiszti kara! melyben az elhunyt mint annak főjegyzője, csak alig egy fél évig foglalt helyét. Az elhunyt szolgálatára találó idézeteivel is kitünt. Hadd idézzem egyik szép művéből én is az ő nevében: *Őnök uraim abban versenyeztek: ki szereti inkább a hazát!* Isten hozzátok!

6. Minden jó barátok, pályatársak! Legyen itt is elég egy idézet, amelyet egy híres költő a földünk tulsó oldalára kibujdosott barátja után irt, aki ott bujdosásában csakugyan meg is halt: *Miért is nem vagy velünk, elbujdosott barát?! Minden szó és emlék búsan utal reád!*

Köszönet nagyérdemü gyülekezet e megtiszteltetésére! És a türelemért is. És most áldjuk meg a távolban nyugvó porokat! Őrizzük meg emlékezetét! És ha egy néma kövel bezárják a sirt: rekesszük be mi is e beszédet s legyen e berekesztés egy zárvers, amelyet maga a költő *Sir és Koporsó* művében mintegy az általános felirat gyanánt már ifjú korában irt:

„Mig ember él, leróva nem lehet
A hosszu tartozás, e bús adó,
Mit a halál a végső emberig
Mindentől öldökölve felveszen!”

Könyörgés.

Örökhatalmu Isten, édes atyánk a Jézusban! Hozzád emeljük lelkünket, mielőtt anyaszentegyházadból távoznánk, hogy végtelen kegyelmed lelkétől szálljon enyhület és vigasztalás lelkünkre! Mert te vagy, ki ha meglátogattál, megvigasztalsz, ki a veszteség könnyűit minthogy tömlőbe gyűjtöd, a fájdalom jajjait megszámlálod, egyesek és társaságok, népek és nemzetek szenvedéseit igaz szereteted mérlegén figyelembe veszed!...

Im atyánk közveszteségünk fájdalmát mutatjuk be előtted, midőn tőlünk elbujdosott szolgád emlékezeténél egyszersmind tenéked is áldozatot teszünk! Mint Jákób, a te szolgád: ő is menekülni kívánt inségének szomorú óráitól és elment innen messze, messze — de életben, mint amaz, vissza nem térhete.

Mindenekben csak a te végzésed megfejthetetlen titkaira, a gondviselés mélységes utaira találunk, amelyet emberi bölcseségünkkel meg nem mérhetünk!...

Megnyugszunk atyánk, itt is tehát akaratodon! S ha jönnek naponként veszteségeink, amelyeket reánk mértél, bár könnyezve, de hittel lelkünkben azt mondjuk a te szenteddél: *nem nyitom meg az én számat Uram! mert te cselekedted!* Óh, mert érezzük amaz isteni intés súlyát: *avagy mondhatja-e a sár az ő csinálójának, mit csinálsz?!...*

De arra kérünk atyánk! lásd meg sebeinket és kötözzesd be azokat! Óh, mert amióta élünk, oly sok ütődést szenvedtünk, hogy kiáltanunk kell tehozzád: *Uram, szomoruságot szenvedünk!*

Különösen pedig a két gyászoló testvér sokszor megujult sebeire kérünk orvosságot. Hitet és reménységet, melyek mentsek meg őket bánatuk tengerében az elsülyedéstől!

Áldd meg szolgád porait amott a távolban csendes nyugalommal! Nevének emlékezetét őrizd a halhatatlanság angyalaival.

Szent fiad nevében! Ámen.

Gyászbeszéd túri Jobbágy András koporsójánál.

Szinden, 1861. április 17.

Irta és elmondotta *Albert János*, tordai unitárius pap és tanár.

Ha az *éltető nap*, mely a kitüzött pályát megfutotta — leáldozó sugaraival az elhagyandó világrészre visszatekintve — az éj sötét tengerébe bemerül; ha a *küzdő bajnok* a csatát, melyben hazáját megmenteni és nemzetét dicsőíteni remélte, az ellenséges golyóktól találva, elaléltan összerogy; ha a *fáradt vándor* kinzó fáradalmak után a világ nagy részét bejárva, havasokat és bérctetőket mászva meg, völgyeket és téreket zárandokolva be, a vándorpálcát, — melyet sorsának Istene adott kezébe — hogy megpihenjen, leteszi; ha a tengereken habok és szelek között hányatott hajós a rohanó orkánok és pusztító viharok árjából menekülve, hazája révpartjain kiköt; és ha végre egy *függőnyt* látunk legördölni, mely a hőst hazája iránt való lángoló szerelmében, bármily nagy volt is ő, mint egy Brutus avagy Hunyadi! szemeink előtt elfedi, de azért a szerep be van fejezve, a darab tökéletesen ki van meritve, annak záródnia kell és be is záródik; ha mindezt szinszerűleg és természetesen is szépnek, megindítónak és gyönyörködtetőnek tartjátok, tisztelt gyászoló gyülekezet! úgy tekintsetek arra a koporsóra és gondoljatok egy futó pillantással az abban nyugvó néhai túri Jobbágy András életére és halálára.

Az ő élete napja leáldozása a legtermészetesebb, mert hiszen akkor halványodtak el a sugarak, amikor azokból az általok bevilágított tér már eleget beszívott, elég látványt nyújtott már a küzdőtér, nem lehet már egyéb hátra, mint felfogni a kimerült bajnokot és babérral koszoruzni meg halántékát; eleget feszültek már a fáradalmak alatt kimerült vándor idegei és izmai, ideje, hogy a boldogság templomába bejusson; ugyis foszlányokká váltak már a vitorlák, megrendült szerkezetében a hajó, *elviselődött a test*, alig bir már a tengeren távcsövezni az admirál, kifáradtak és megfogytak a sok küzdelemben a matrózok, csak a csillagokra megtörten mutató árboc, a *hit* és

alig néhány horgony, az életmentő *remény* maradt meg s még úgy lehet, még megtörténhetik egy néhány óra alatt is, hogy egy újabb vihar és fergeteg tör ki, nagyobb kín és szenvedés sujthat le; ugy-e jó és kívánatos tehát már révparthoz érni és kikötni. A darab már úgy is véghez ért a szebb, hatásosabb és tanulságosabb jelenetek már úgyis lejártak, nincs-miért már több, legfennebb úgyis már csak könnyekre fakasztó, vagy zokogásra indító újabbi jelenetekre vagy változásokra várunk. Hadd végződjék tehát a darab, hadd gördüljön le a függöny! Mi pedig végig nézve, annyi örömet és szenvedést, eltelve annyi gyönyörrel és fájdalommal, okulva élettapasztalatban és bölcsességben, épülve a legtisztább igazságokkal: magasztaljuk a szerzőt, aki a mű megteremtésében, a szerep kiosztásában és az egész művészi elrendezésben annyira nagy és annyira bámulandó!

Azt hiszem elég világos voltam, amidőn e néhány hasonlattal szeretett és tisztelt halottunk, néhai túri *Jobbágy András* életére és halálára reámutattam, akinek végtiszteletére seregletünk ide össze, akinek koporsóját és immár kihült porait meghatva és megindulva állottuk itt körül. De bármilyen nagy is meghatottságunk és megindulásunk: mégis be kell vallanunk, hogy keblünk ezen érzelmeit nem a vérző csapások, súlyos veszteségek egy olyan gyászos esete idézte fel, amelynek megtörténte: egynek kidőlte egy egész család avagy nemzetség romlását és pusztulását vonja maga után. Nem, tisztelt gyászoló gyülekezet! Mert hiszen nincs itt arról szó, hogy e gyászos esemény hasonlatos lenne Sámson történetéhez, aki midőn megrázta és magára ontotta az oszlopcsarnokos házat: egyszersmind egy családot is a veszteség keservével és fuldokló zokogásával borított el. Nincsenek itt az árvaság sanyaru, csak falatonként gyűlő kenyerére szoruló utód és gyermekek.

De hát mégis miért e részvét? Miért e kegyelet, amellyel az elhunytak immár hamvadó porait és koporsóját itt körülálljuk? Miben keressük a tisztelet indokát, amely minket e temkezés helyére összegyűjtött? Emberi sorsunk: a közenyészet, a halál egyenlő törvényének érzete-é? Nem, tisztelt gyászoló gyülekezet! Hiszen temetni, temelést látni olyan közönséges, mint amilyen mindennapi dolog születni vagy egy új született rengő bölcsője mellett megállani. Minket egy önkéntes, mondhatnám ösztönszerű érzet, a *szeretet* és az ezt nyomon

követni szokott *tisztelet* gyűjtött ide fel. Szeretet! Egy olyan és akkora szó, hogy amennyiben birjuk ezt: annyiban vagyunk boldogok; amennyiben adjuk másoknak: annyiban vesszük mi is azt másoktól; amennyire boldogitunk vele másokat: annyira áraszt el a viszonzás édes érzete minket is.

És ha mégis most egy idegen jönne miközénk: legelső és természetes kérdése ugy-e az lenne: *kit temetnek?* És ha mi csak egy névvel és csak annyit felelnénk, hogy túri *Jobbágy András*, meglehet, hogy ez a felelet kielégítő nem lenne. Hiszen nem lehet mindenki egy Julius Caesar, aki győzelmes hadjáratait maga hajtja végre és maga is írja le azokat; de leirták aztán mások is! Nem lehet mindenki egy világ és státus rendítő Napoleon, hogy a világ történetében nagy és maradandó nyomokat hagyjon emlékül maga után. Nem! Valamint a csillagok rendszerében vannak középrendű és kisebb csillagok is, kisebb bolygók, sőt egészen kicsiny bolygók is, amelyek éppen olyan bájosan fénylenek és amelyek nélkül talán még a nagyobb fénye is jelentéktelenebb vagy mindenesetre kevésbé lenne teljes, úgy a társadalom ölén, a szerényebb geográfiai területeken is élnek és munkálkodnak emberek, kiknek élete a maga nemében, a maguk körülhatárolt szűkebb körében is éppen olyan szép, éppen olyan kedves és éppen olyan tartós szeretetre méltó, mint például az újabb időben annyit és méltán emlegetett caprerai hősé. És hogy e szeretet igen sokszor s különösen most is a tisztelettel párosulva a néhai túri *Jobbágy András* porainál megnyilvánulva min alapszik: azt már érintettek után még néhány rövid vonással közelebbről is legyen szabad vázolnom.

Az a föld, amelyen családaink története folyt le és ahol eleink porai nyugszanak, ahol gyermekkori játékaikat űztük és ifjuságunk szerelme és álmaink születtek, ahol neveltettünk és az életet ismerni tanultuk, törvényeitől és jogaitól védeltettünk, ahol bölcsőnk ringott és ahol a sir vár reánk s melyről tudjuk, hogy nekünk itt élni, vagy halni kell: ez a föld annyi kötelességet ró reánk, — a forrón égő, az utolsó csepp vérig folytonosan lobogó honszerelem tüzéhez mértén annyi polgári tartozással kötelezett el, hogy akkor is, ha nemcsak egy, de tíz életünk volna is, mindama kötelezettségeknek érzelmünk és vágyunk szerint eleget tenni talán soha és sehogy sem lennénk képesek. Azonban így érezni és így gondolkozni, egy ily

átható és magasztos meggyőződéstől vezéreltetni a haza nem mindenik gyermeke bír: nem mindenki tud ilyen magaslatra felemelkedni. Sokan úgy veszik ezt a földet, mint a kincs-szomjazók a bányát, hogy abból minél többet kisedjenek, minden tartalékerő, minden fenntartás nélkül. De hála Istennek! — nemzetünk honfi erényekben, történelmünk áldozatokban nem szegény; versenyt állhatunk e tekintetben régi vagy újabb nemzetek ragyogó példáival. Voltak mindig, akik felülemelkedve a rideg önzés és durva érdekek szűk korlátain nagylelkűleg, a lélek erős elhatározásával áldozták vagyonukat és életüket is embertársaik szenvedéseinek enyhítéséért, az anyaszentegyház és az iskolák, a tudomány és a műveltség virágozásáért, akik szépnek tartották a férfi homlokon a babért s boldogító-nak a honleányi erények koszorujával ékiteni fel a női főt.

És ha azok sorára gondolunk, kik a hűség és őszinteség, nyíltság és baráti szeretet örökértékű kincsével bírtak, ha azok nevét számlálgatjuk, akik e vidék s különösen nemes Torda vármegye ismert jellemű, tevékeny és szolgálatkész fiai, tisztviselői között valának: ott találjuk a régi nevek között túri *Jobbágy András*t is. Úgy tetszik nekem, hogy az ily jellemek, a társaság szolgálatára született ily férfiak, azok a vizerek, amelyek összefolyva képezik azokat a nagy folyókat, amelyek a társadalom árukkal megrakott hajóit hordozzák és érintkezve a közgépezet telepjein, azzá a hatalommá válnak, amely az igazgatás és kormányzat rendszerét fenntartva, békét, jóllétet és üdvöt árasztanak arra a helyre, amelyet elfoglaltak, arra a körre, amelyekre hatásuk kiterjedett. És aki hív szorgalom és fáradhatatlan igyekezet, munka és haza oltárának tett szolgálatok mellett magának sorsot teremt, elismerést és méltánylást vív ki; aki nem csupán személyes önzés korlátai között, hanem a nyílt téren, a közjó kiterjesztése körül is fáradozik, aki dolgait úgy rendezé el, hogy nemcsak magának, hanem másoknak is éljen: bizonynyal elég okot szolgáltatott, amelyért őt tisztelni és elég alapot tett le, amelyért őt szeretni kell mindazon kebelnek, amely az elismerés és kegyelet szép tulajdona bármily kevés mértékével bír.

Ime ezért állok tehát én itt és ezért álljatok itt körül ti, tisztelt gyászoló gyülekezet! néhai túri *Jobbágy András* koporsóját a részvét méltányló érzelmeivel, mert tiszteltétek és szeretnétek őt.

A mi szeretetre és tiszteletre méltó halottunk túri *Jobbágy András* 1785-ik április havában született. Szülõi voltak idősb. túri *Jobbágy András* és *Nagy Borbára*. Meghalt folyó 1861. évi április hó 15-én, életének 76-ik esztendejében.

Tanulását a tordai Gymnasiumban kezdette, melyet végig járt, később 1806-tól kezdve pedig a kolozsvári Collegiumban folytatott, ahol felsőbb tanulmányait Körmöczi János igazgató tanársága idejében dicséretes szorgalommal végezte. Ezután akkor, midőn a világrendet megváltoztatni akaró Napoleon ellen hazánk is az uralkodóház érdekében harcraszállni felszólított: mint insurgens altisztet ott látjuk a felkelt magyar nemesség hadsoraiban. Később a marosvásárhelyi Királyi Táblánál szolgált és képezte magát a jogi szakon, ahol mint ügyes, gyakorlott és megbízható cancellista vált ki és tett szert, mint jeles készütségű ifjú maga állásu pártfogókra. E hivataláról 1817-ben akkor köszönt le, amikor jószágfelügyelői állást vállalt Erdély egyik legtekintélyesebb főuri családjánál, amely utóbbi állást 1830-ig töltött be, tizenhárom éven át. Ekkor szindi kis birtokára vonult vissza önálló gazdálkodást folytatni, amit gazdag ismereteivel, gyakorlati jártasságával eredményesen teljesített is, birtokát szépen gyarapítva.

A nemes vármegye közbizalma 1839-ben a szentlászlói járás szolgabírói székébe ültette, amelyet 10 éven át töltött be; betöltötte úgy, hogy mint egy tapintatos és ügyes hiv és serény szolgabíró példányának párját ritkitanunk kell. Leleményével és fogásaival, a törvények alkalmazása és megóvásával valóban a tisztviselő példájául állhat és érdemes lenne a tollra, kor és jellemfestésre, hogy tanulna a világ sokat az igazságszolgáltatásban a bűnösök és cinkosok kézrekerítésében attól az időtől és azon kortól, amelyet táblabíróinak nevezni megszoktuk és amelyet ma már csak mint regei előidőt emlegethetünk.

Szövetséget a házasság szent oltáránál nem kötött, mindig nőtlenül élt. De azért szívében a szeretet és barátság érzései ismeretlenek nem voltak, sőt inkább úgy házatája, mint szive tárva volt azoknak, akik házához mint vendégek, szívéhez mint barátok, betérni kívántak. Amit kialakult életsorsában elvesztett mint nőtlen ember, azt birni kívánta, mint független férfit; lelke és keble egy nagy, egy sokakra kiható szeretetben állt és lángolt. Nem felejtette el soha azt a helyet, ahol

a nevelés és tudomány által képeztetett, különösen pedig a tordai Gymnasium, melyben kiművelődése alapjait szerzé, lön kiváló szeretetének, gondoskodásának és jótékonyságának tárgya. Ezt és ennek növendékeit fogadta örököseinek az 1850 ik év január 3-án sajátkezüleg megirt végrendeletével, amelyben összes vagyonát az erdélyi unitárius státusnak, illetőleg a Gymnasiumnak hagyományozta.

Közelebbi és távolabbi rokonok, kik megjelentetek, vagy a távolban: tek. túri Jobbágy Károly ur, neje Balázs Polixéna, gyermekei: Károly, Polixéna és Julcsa; Jobbágy Mózesné, gyermekei: Dani, Máté és Berta; Jobbágy József, gyermeke Samu; Jobbágy Eszter özv. Kereki Mártonné; Jobbágy Mária, Árkosi Mózesné; Jobbágy Juliánna, Szép Mózesné; Halmágyi Ferencné, Dipsai Borbára és gyermekei; Dipsai István, neje Szücs Susa és gyermekei. A szép túri Jobbágy család virágozgozzék bennetek. Isten hozzátok!

Birtokos társai: mgs. Bors Albert úr, tek. kövendi Nagy Lajos úr, Fodor Károly és Gadó István urak, kik az elhunyttal mindig egyetértésben voltatok, szives érintkezést tartottatok fenn! Köszönet megjelenésetekért. Isten veletek!

Az elhunyt barátai: tek. ar.-rákosi Székely Elek iskolai felügyelő gondnok úr, tek. Szigethy Csehi Sándor úr, nemes Torda város főhadnagya, tek. Szigethy Csehi Miklós úr, tek. várfalvi Ajtoni József úr, városi tanácsos, akiket az elhunyt bizalmával tisztelt meg és szándékaiba beavatott! Köszönet a jóindulat és jóakarattért, az egyház és iskola nevében is.

Tordai nemes Gymnasium! Annak Előljárósága! Tanári kara! Az idő ritkán pazar, ritkán szül sok és jó honfiakat, tiszteljük ezek emlékét! Titeket illet a hála és a jók nevei megőrzése. Sáfárkodjatok az örökséggel, hogy az sokasodjék, az egyház és haza javára gyümölcsözzék!

Isten hozzátok ti áldott porok! Porhüvely, amelyből a lélek elszállt! Mi eltávozunk, de emlékezetünk sokszor vissza hiv titeket! Isten hozzád idvezült lélek. Amen.

Középidéjü jó nő és anya felett.

Alapige: Hoseás 6. r. 1. v. „Jertek, térjünk az Úrhoz, mert ő szaggatott meg minket, megsebesített, de bekötöz minket“.

Ebben a sötét gyászban és csüggesztő pillanatban, amidőn szivünk szorul a megrendítő haláleset hatása alatt; amidőn egy gyöngéden szerető édes anya, hűséges hitvestárs, jó gyermek, az egyháznak és a társadalomnak rokonszenves és mindenki által becsült tagja hagyja itt ezt a földi pályát; amidőn szemeink elhomályosulnak a könnyektől, s ajkunk alig talál szavakat a mély fájdalom kifejezésére: mint égből jövő angyali szavak, mint egy áldott angyali üzenet, mint tikkadozó vándorra az enyhületet adó forrásviz. úgy hatnak reánk a próféta hitet, reményt és vigasztalást ígérő szavai: „Jertek, térjünk az Úrhoz, mert ő szaggatott meg és ő gyógyít meg minket, megsebesített, de bekötöz minket“. Mint világosságsúgár a sötét éjszakában, mint enyhületet adó fa árnyéka az elfáradt vándornak, mint remény a kétségbeesés szélén járónak: olyan kedvesek ma ezek a fölemelő szavak a mi csüggedező lelkünknek. Mert ha valaha és valahol szomjuhoztuk az élő Isten világosságát; ha valaha és valahol vártuk és kerestük felénk nyujtott atyai jobbát; ha gyöngeségünk érzetében valaha és valahol szomjuhoztuk a hitnek segítő erejét: úgy most sokszorosán áhitozza bánatos lelkünk ezeket. Óh, mert ez a könnyekkel és virágokkal megrakott koporsó, melyben N. N. alussza örök álmát, kézzel fogható bizonyysága annak, hogy milyen gyöngé és erőtelen teremtmény az ember, aki tehetetlenül áll az élet és halál rettenő küzdelmében. Hiában sorakoztatja fel a tudomány minden fegyverét, ok nélkül emeli fel tiltakozó kezét a szeretet; hiába való az anyai, a hitvesi és a gyermeki éber őrködés a beteg ágya fölött: mindezek együttesen sem tudják feltartóztatni azt a kegyetlen szörnyet, amelyet halálnak nevezünk, s amelyet már a régiek vak és érzéketlen csontváz alakjában képzeltek. Nem kedvez ez a szörny sem az ifjuságnak, sem a szépségnek, sem a hatalomnak, sem a gazdagságnak. Mint a kaszás a rét virágait és mező füveit, válogatás nélkül vágja és hagyja maga után az emberi rendeket.

Istenem, hányan vannak, kik meghasonlottak a világgal, akik átélték örömeit és szenvedéseit, akiknek már nincsen mit várniok e földi élettől, akik bánatosan sóhajtanak fel a kesergő profétával: „Elég immár az én életem, inost óh Uram, vedd magadhoz az én lelkemet“. Az ilyen helyeken valóságos áldás és jótétemény volna a halál, mert nyugalmat adna az elfáradottnak, szabadulást a test börlönében sinylődő léleknek. De míg az ilyen helyeket kerüli, addig bezörget oda, hol boldog családi fészket dúl fel, ahol hitvesi, szülői és gyermeki kapcsolatot tép szét, ahol gyász, könny és fájdalom jár lábai nyomában.

Igy kopogtatott be N. N. családi otthonába ez a csontkezű szörnyeteg, hogy elvigye onnan a mosolygó napsugárt, s mint pusztító vihar, feldúljon egy édes otthont, egy boldog családi fészket. Nem csoda hát, ha a megsomorodottak vigasztalást bevenni nem akarnak s csüggedten mondják: „Ne vigasztaljátok minket, hadd kesergessük ki magunkat sirással; mert nagy a mi bánatunk. Kicsoda gyógyít meg minket?“

Valóban nagy a mi bánatunk, mert azt sem tudjuk, kit és mit sirassunk első sorban? Azt az áldott lelkü jó nőt-e, aki külső szépségével is dísze és ékessége volt nemének, — amiért sokszor irigy szemek tekintettek reá? De mégis nem ez a külső szépség volt az ő igazi értéke és ékessége, hanem az a lebilincselő kedvesség, az a mindenkit elbájoló nőiesség, amely nem a feltűnésben, nem a nagy, világ előtt való szereplésben kereste és találta meg a maga érvényesülését, hanem a családi erényekben, a szeretet munkáinak gyakorlásában. Vagy talán a gyöngéden szerető hitvestársat sirassuk-e, aki nemcsak elmondta a holtomiglan-holtáiglant, hanem szive egész melegével, lelke minden hűségével ragaszkodott hitvestársához, — s minden vágya és gondolata az volt, hogy reá nézve az életet kellemessé tegye, őt boldogítsa? Vagy a jó testvér elvesztése felett keseregjünk-e, akit a sors bármilyen messze dobott testvéreitől, de azért a vérség szent kapcsolatait el nem téphette? Vagy a gyöngéd szívü édes anya koporsóját öntözzük-e könnyeinkkel, aki puha, meleg kezével simogatta gyermekei homlokát, aki minden áldozatot csekélynek tartott, ha gyermekei boldogságáról volt szó? Vagy végül a vallásos nő emlékének áldozunk kegyelettel, aki jó- és balsorsában, örömeiben és bánatában az élő Istenbe helyezte minden bizodalját, aki a ki-

sértések és megpróbáltatások között is hitét mindhalálig megtartotta?

Csodálkozzunk-e hát, ha ott, ahol ennyi szent és nemes kapocs szakadt el, ahol ilyen mély sebek támadtak: elborította a sziveket a keserűség, mint egy áradat, s könnyek zápora ömlik a szemekből? Óh hiszen, ha a virágot, miután gyümölcseit megtermette, akkor üti meg az ősz dere s akkor hanyatlík vissza a föld porába; ha a hivatását bevégzett elfáradt öreg ajtóján kopogtat be a halál: fájlaljuk azt is, de megnyugszunk abban a gondolatban, hogy a természet rendje és a világ törvénye válósult meg, amidőn az, ki elfáradott, nyugalomra tért. De, amikor a félig leégett gyertya utolsót lobban, amikor az élet nyarán jön el a téli zivatar: akkor nem csoda, ha könnyekkel öntözzük a koporsót s e földön nem találunk megnyugvást és vigasztalást.

Amikor azonban ilyen tehetetlen ez a világ és az ember, amikor égő sebeinkre Gileád nem nyujthat balzsamot, amikor nincsen földi kéz, mely letörölje könnyeinket: akkor megnyilik előttünk az égnek fényessége, s hangzik felénk a vigasztalás igéje: „Jertek, térjünk az Urhoz, mert ő szaggatott meg és ő gyógyít meg minket, megsebesített, de bekötöz minket“.

Jöjjetek hát ti megsomorodott felek és megsebzett szivek! Nincsen olyan seb, melyre Istennél orvosság ne volna, Nincsen olyan sötét éjszaka, mely után Isten el ne hozná a virradatot. Nincsen olyan szomoruság, melyet a hit ereje meg ne enyhítene. Isten szomorított meg, Isten meg is vigasztal. Jöjjetek hát, térjünk az Urhoz. Imádkozzunk:

Isten, élet és halál ura, mennyei jó Atyánk! Búbánatos érzések között borulunk le dicsőséged királyi széke előtt, s imádságban téged keresünk, kit az egek egei be nem foghatnak, de mi szivünkbe zárunk. Minél nagyobb a sötétség, amely minket körülvesz, minél nagyobb a seb, melytől vérzik szivünk, s nagyobb a fájdalom, mely lelkünket nyomja: annál bensőbb hittel és ragaszkodóbb bizalommal imádunk tégedet, mert érezzük, hogy csak a te atyai kezed csepegtet gyógyító balzsamot fájó sebeinkre. Meglátogattál minket óh Uram, mert elveszítettük azt, akit oly nagyon szerettünk, s aki minket oly mélyen szeretett. Hiába valók voltak a mi könnyeink, imádságunk, szeretetünk és minden igyekezetünk: őt magunknak meg nem tarthattuk. Milyen kicsiny és gyarló is az ember a te végtelen ha-

talmad mellett, amely alkot és terem ezer világokat, s amely előtt porba hull az ember és minden dicsősége. A tavasz virágai hatalmadból veszik szépségüket és illatukat, az ősz hervadását bölcseséged törvényei hozzák. Mi, gyarló emberek meghajlunk isteni akaratod előtt, s bár sokszor nem tudunk behatolni bölcseséged titkaiba, mégis gyermeki engedelmisséggel fogadjuk mind jobb kezed áldásait, mind bal kezed csapásait, mert tudjuk, hogy mindig javát akarod azoknak, akik téged szeretnek.

Fáj a szivünk s szemeink könnyeznek e bús koporsó mellett is, mert nagy a mi veszteségünk, midőn a forrón szerető szív megszűnt dobogni, a beszédes ajkak elnémultak, a jószágos szemek ragyogó sugarai kialudtak; de mi könnyeinken keresztül is meglátjuk a te nagy jószágodat. Hiszen az a jó lélek, akitől búcsúzunk, a te kegyelmed ajándéka volt. Kegyelmed ajándéka volt az a gazdag érzelemvilág, amely olyan széles körre szórta sugarait. Ebből a gazdag érzelemvilágból áradt az a szeretet s a hitvestársi hűség, mellyel egy életen keresztül boldogította élettársát. Ebből áradott az a végtelen gondosság és önfeláldozás, mellyel nevelte gyermekeit. Ebből a testvéri szeretet, melyet az élet viharai ki nem olthattak. Óh Atyánk, kiváló lelki kincsekkel áldottad meg őt, melyet a mi boldogításunkra fordított egész életében. Köszönjük azért, hogy őt nekünk adtad s a neki adott fénysugarak reánk is szórták áldásaikat. Hisszük jó Atyánk, hogy eme nemes női erények a sírban nem enyésznek el, hanem megvalósul az irás szava: „Az igazak fénylenek, mint az égnek fényessége”.

E hittel emelj fel mindnyájunkat s add értésünkre, hogy itt nem a véletlen, hanem a te akaratod működött. Száritsd fel a könnyeket, gyógyítsd be a sebeket. Ki megsebesítettél, kötözz is be minket. Küld el vigasztalásod angyalát a szerető férjnek, a gyermekeknek, testvéreknek és rokonoknak. Szenteld meg a koporsót, mely egy nemes lélek porsátorát zárja magába. Szenteld meg a sirt, hogy benne csendes legyen nyugodalma. Lelkét pedig üdvözítsd ama jobb hazában. Amen.

Az igaz ember ösvénye.

(Közbeesülésben élt férfi felett).

„Az igazak ösvénye pedig olyan, mint a hajnal világossága, mely minél tovább halad, annál világosabb lesz, a teljes délig“. (Péld. 4. r. 18. v.) A Példabeszédek könyve írójának ebben a szép hasonlatban kifejezett bölcs mondása jön ajkainkra ennél a koporsónál, amelyben egy igaz ember alussza siri álmát. Most úgy tetszik nekem, hogy ezek a szavak híven jellemzik az ő élete pályáját, mely az ismeretlenség homályából indult el, mint a hajnal pirossága az éjszaka sötétségéből, s a közbeesülésben fokozatosan emelkedett, s tisztábban ragyogott, mint a nap, ahogy emelkedik az ég boltozatán, mindaddig, amíg eléri a teljes délt, amikor már a maga fénylő pompájában tündöklök. Mintha ebben foglaltatnék röviden a néhai N. N. egész életrajza. Óh miért teljesedett be rajta ilyen váratlanul az örök törvény: por vagy és porrá kell lenned. Miért, hogy a déli magasságból egyszerre alázuhan a földre? Miért, hogy a ragyogó nap olyanná lett, mint a hulló csillag, amelynek fénye akkor aludt ki, amikor még a legszebben kellett volna ragyognia?

Különbözők az emberi sorsok, életek és pályák, szomorú halotti gyülekezet. Az egyik a mélységből indul ki s állandóan emelkedik az élet magaslatai felé. A másik a magasságokban veszi kezdetét s onnan fokozatosan száll alá a mélységekbe. Egyiknek utjára a születés, a másikéra a hir és dicsőség, a harmadikéra a tudás, a negyedikére az erkölcs szór fényt és világosságot.

A mi halottunkat nem az előkelő születés s azzal járó előjogok tették a társadalom egyik tiszteletreméltó tagjává. Pályája nem a magasságból indult ki. Hiszen egyszerűségben született s egy becsületes néven kívül nem sok örökséget vett őseitől. A két keze, természetes józan esze s éber lelkiismerete volt mindaz, amivel elindult az élet utjára. Nem is a tudás volt az, ami emelőleg és lendítőleg hatott az ő pályája emelkedésében; mert élethivatása más feladatokat tűzött elébe, minthogy a könyveket forgathatta s belőlük a tudományok mézét gyűjtötte volna. A hirnév és dicsőség napja sem ragyogott reá, mert hiszen pályájának javarésze egy kis község szűk keretei

közt folyt le, amelyen kívül a nagyvilág aligha tudott létezéséről.

Pályáját nem külső fény, nem mesterséges ragyogás világította meg. Nem olyan volt, mint a hamis ékszer, amely ragyogásával megtéveszti az embereket. Az ő értéke önmagában volt. Olyan volt, mint a nemes veretű arany, amelynek a porban is meg van a maga értéke. Az ő igazi becse erkölcsi jellemében, tiszta kezében, hűségében és megbízhatóságában állott. Voltak neki is emberi fogyatkozásai és gyarlóságai. De hát Istenem, kinek nincsenek ezen a földön? Azonban a kötelességről, a becsületről soha meg nem feledkezett. A kisértések erős ostromának sokszor ki volt téve. Egy nagy család fenntartási gondja, apró gyermekek táplálásának a feladata sokszor emésztette olyan időben, amikor a kenyér gondja még a gazdagok lelkét is nyomta. De a kisértések hálójukba keríteni soha sem tudták, mert érezte az irás szavainak igazságát: „Mit használ, ha valaki mind e világot megnyerné is, ha lelkében kárt vall”. Tűrt, szenvedett, nélkülözött, de kezét be nem szennyezte, becsülete fölött híven őrködött.

Ez az erkölcsi tőke, ez a tántorithatlan jellem nagy kincs minden időben, de különös megbecsülést méltán érdemel ebben a megbomlott világban, amikor oly kevesen tudnak megállni a kisértések ostromában, amikor lépten-nyomon azt olvassuk, hogy nem a nyomor, nem az éhség és nélkülözés, hanem a telhetetlenség, a nagyravágyás és a fényüzés indítja az embereket arra, hogy meghajoljanak a Mammon lábainál s áruba bocsássák hitüket, jellemüket, becsületüket, lelküket. Az N. N. élete mindig példa lehet arra, hogy egyszerű sorsban, szegényes állapotban is lehet az ember igazi ember: hűséges, igaz és becsületes ember, ami által közbecsülést szerezhethet.

Ime ilyen volt az ő ösvénye, mely a hajnali szürkületből indult el s amint tovább haladt, amint teltek az évek, mind világosabb lett; mert az évek számával együtt növekedett hűsége és becsületessége. Így emelkedett életének napja .. éves korában a délig, amikor a legtisztábban ragyogott.

De ime, minő nagy változás! A déli nap körül fellegek keletkeztek s egyszerre sötét lett a láthatár. A szépen ragyogó csillag egyszerre lezuhant. Egy egyszerű, de nemes lélek akkor távozott el, amikor még oly sokat vártunk tőle. Óh minő más-

képpen gondoltuk mi, a mi emberies látásunkkal és gondolkodásunkkal az igaz ember és hű munkás jutalmát!

A jövő Isten kezében van. Abba csak hitünk szemeivel tekinthetünk. A hit világánál látjuk, hogy Isten a kidölt munkások helyébe újabbakat küld, hogy az igazi jellemeket nem engedi kiveszni ez elárvult földről, hogy a halálig hív munkásokat megjutalmazza.

De hát vajjon az elárvult családban lesz-e, aki kipótolja az üresen maradt helyet? Lesz-e, aki a kidölt oszlop helyett gyámola és erőssége legyen az árva családnak? Istenre nézzetek ti, hűséges felesége, drága gyermekei, megsomorodott testvérei. Ő az, aki megsomoritott s egyedül ő vigasztalhat meg, aki az övéiről soha meg nem feledkezik s a benne bizóknak mindeneket javára igazgat. E percben úgy látjátok, mintha családi éltetek napja kialudt volna, de bizzatok Istenben. Ő küld a csalódásban újabb reménységet, a sötétségben újabb világosságot!

Vári Albert.

Aki a hit jegyében született . . .

(Temetési beszéd, Gál József koporsójánál).

— Összegyűjtöm Áronnak az élet töviseitől széttépett palástját, elhervasztom a kivirágzott rózsafát, jöjjön hozzám, s mondja el, mit művelt a földön?

— Uram, amit egyszer nekem ajándékoztál, megbízatásoddal visszaadom. Köszönöm, hogy egyszer reám tekintettél, köszönöm, hogy velem voltál.

— Gyermekkorod játékszereit én rendeztem, ifjuságod vágyait én tápláltam, férfi korod munkáját én áldottam meg, öregkorod szépségét én rajzoltam. Mondd, mit tettél te?

— Uram, én amire megbíztál, teljesítettem. A népet, melyet reám hagytál, megtartottam; a gyermekeket, kiket nekem adtál, fölneveltem. Uram, én akaratodat igyekeztem cselekedni mindenekben.

— Mondd, mi az az érték, mire visszatekintesz?

— Az érték — Uram — a szeretet! Mindenkit tiszteltem, mindenkit szerettem, kik Téged szerettek.

— Érettem szeretted az embert?

— Testvéremként szerettem az embert!

*

Mig a két lélek egymással beszélget, én itt veletek beszélek. Miért szerette testvéreként az embert?

„Az én pályám szép, ámde nem ragyog,

Én az egyszerű nép őre vagyok.

Enyém jó és balsorsának fele,

Örülök, sirok résztvevőn vele . . .

És ezt a népet, — óh mily isteni —

Oktatni, nevelni, deríteni“.

(Tompa).

Ez volt élete mottója.

A Kis-Küküllő partján, Bethlehem kútja mellett nézett mosolyogva szembe napkelet virradatával, s boldog volt a gyermek . . . A szénamező forrásánál gyult ki a csipkebokor, mely mellett átvette a megbizatást s megértette az élet elhivatását.

Ilyenkor azt gondolta, úgy érezte, hogy ő a reménység jegyében született.

A dombói „Sápadt“ hegyről nézett először bele a komoly életbe. Titkokat olvasott le az égről: előre haladást a Kis-Küküllő kanyargós folyásáról; szabad lélekzetvételt a hegyek tetejéről . . . s elhagyta faluját. Búcsúkönnycseppjét a nap harmatként föl-szívta. Ez volt a válasz az isteni elhivatásra.

Az iskola padjai közül kaszárnyába lépik, melynek falai között látja ifjui lelkének biztató álmait. A jelen sivár valójában élve, akkor úgy gondolta s úgy érezte, hogy ő a küzdés jegyében született.

Boldogan nyitja be ismét az iskola ajtóját, s amikor kezében volt a püspöki rendelvény, *akkor úgy gondolta s úgy érezte, hogy ő a kibékülés, a megelégedés jegyében született.*

Egy kis falu boldog népe szeretettel áll papja mellett. A lelkéből kisugárzó szeretet visszfényre mosolyt rajzol ajakára. Nem küld ő senkit munkára, hanem hívott mindenkit maga után. És egyszer különös hang verte fel az eleddig csendes falusi parókia nyugalmas csendjét. Új élet költözött a falak közé. És ő fehér fából kis bölcsőt faragott a vendég számára. Egymásután rakta sorba e bölcsőket s mig tette, *úgy gondolta, úgy érezte, hogy ő a boldogság jegyében született.*

Megjelent fején az első fehér hajszál. Hamar jelent meg, mint a novemberi hó. Sokszor egy hópehely is nagyon nehéz

lehet, egy fehér hajszál is nagyon sokat nyomhat az öregedő fejen. Sok hópehely tavaszi napfényre szennyes vízáradatot támaszt, sok fehér hajszál nehéz gondok árját hozza magával. Állta a csapást, élte a küzdést, mert Isten mérte reá. Ezt a néma tűrést így állította hivei elé: *ahogy én viselem, ti is így viseljétek.*

Ilyenkor úgy érezte, úgy találta, hogy ő a hit, a vallásos érzés jegyében született.

Igy furta be magát a szeretet aranyhegyébe, melynek pora most is rajta van, s bearanyozza koporsóját. Ne fujja le senki róla, hadd menjen így a földbe, adjunk mi is aranyat cserébe a földnek aranyáért.

— Uram, én az embert testvérként szerettem.

— El van téve számodra az örökélet koronája.

Ütő Lajos.

Az élet koronája.

(Temetési beszéd).

Életünkben egyebet sem teszünk, építjük, díszítjük, festgetjük az élet koronáját, mert mindenki *király*, önmagának és családjának felkent királya.

Tele van a föld koronával, mint a mező a fehér margarita koronájával, de a legszebb ezek között az, melyet mi rakunk össze, az élet viharos tengerének hullámai közül buvármódra kihalászott drága gyöngyszemekből. A megszárt kagyló fájdalmában drága gyöngyöt izzad. A munkában elfáradt ember homlokának verejtékcseppje: a kiizzadt gyöngyszem, melyet odarakunk az élet koronájának arany gyűrűzetü körvonalába, mint megbecsülhetetlen értékeit az életnek. És mi az, mi ide sűrűsíti, szilárdítja, keményíti e cseppeket? Az emlékezés rögzítő ereje. Az emlékezés semmit el nem felejt és nem enged egyetlen verejték-, vagy könnycseppet a földön elfeledten elszóródni, mindeniket oda teszi értéként a király fejére.

Igy a koronát a mult *értékei* állítják össze.

tott lélekzettel figyeljük, miként disziti fel megdicsőült lelked a mi Istenünk azzal az örökké csillogó koronával.

Amit te készítettél, azt tegyék el a gyermekek emlékebe, s ebből kapjanak kedvet az életre, az igazságra, az igazi valóságosságra.

Ütő Lajos.

Most kezdek Isten lenni . . .

(Halotti beszéd).

Dávid, a nagy király beteg ágyán felsóhajt:

— Legyetek csendben, látom az Istent . . .

A palotában mély csend lesz. Az ablak kitárult, s egy kézlegyintésre a szolganép néma. Suttogó lesz a beszéd, mint esőt jelző hajnali szellő; lehajlanak a fejek, mint virágok az est jöttével, s végig borzong a lelkeken a királyi szó: Most látom az Istent.

Most és nem akkor, mikor Bethlehem erdejében gyermekként figyeltem az éneklő madarak dalát, mikor szembe álltam Goliáttal. Nem akkor, mikor Nób városában Akhimélek templomi szent kenyérrel oltja éhségét s kezébe adja Goliáth kardját; nem akkor, mikor körül táncolja a frigyládát örömeiben Jeruzsálem utcáin, vagy amikor zsoltárokat énekel s írja azokat, hanem mikor kimerült öreg királyként fekszik ágyában, mellette Abiság, körülötte engedelmes szolgák:

— Legyetek csendben, most látom az Istent.

És a nagy király elaludt.

Megihletődve áll Adonia, a koronáért epedő királyfi, a virágglekü Salamon, Bethsábé s a nép. A mult elrejtőzött egyetlen sóhajtás alá, a jelen félve húzódik félre egyetlen kijelentés elől:

— Legyetek csendben, most látom az Istent,

Dávid már látja az Istent . . .

— — — — —
Vespáziánus császár haldoklik. Agoniával küzd. Körülötte orvosai állanak, tanácstalanul néznek egymásra s a nagy beteg császárra. Lélekzete ki-ki hagy. Már nem is beszél. Szempillái fáradtabbak a költöző madár szárnyainál, alig-alig rebben. Eze-

ket sem bírja már. Olyan nehezen húz a levegőből, mintha nem volna elég belőle, majd hallhatóan sugja:

— Úgy érzem, hogy most kezdek Isten lenni.

És meghal az Istenben, egyesül a halhatatlansággal, része lesz az örök istenségnek.

Nem akkor mondotta e szavakat, mikor parancsolt szolgálóknak, hatalmas tábornak, mikor fején volt a császári korona, hanem mikor meg volt fosztva e világi jelvényektől, mikor tetetetlenül feküdt ágyában, mikor alig tudott már hangot adni:

— Most érzem, hogy kezdek Isten lenni.

Az egyik király látta az Istent, a másik érezte Istenné levését és mindkettő a halál pillanatában.

Ezek a kijelentések megráznak minket. Azért, mert életünkben mi sem mondhatjuk el ezeket, de boldogok leszünk, ha legalább akkor mi is így szólhatunk:

— Látom az Istent.

— Most érzem, hogy kezdek Istenné lenni.

— — — — —

Te bizonyára láttad az Istent, mert olyan volt életed, hogy ezt remélhetted. Elmondhattad, érzem Istenné levésem, mert mindig vallásos voltál. Így búcsúzik most tőled, mert király voltál. Királya egy kedves családnak, szerető hitvese egy jó lelkű anyának, apja két nagy gyermeknek. Ezekről s tőlünk búcsúzik ő.

Mintha búcsúszavával figyelmeztetne:

— Vigyázzatok, én látom az Istent.

Ütő Lajos.

Halotti beszéd.

(Elmondva Benedek Mihály sz.-káli lelkész testvérem kis fiának temetésén.
1933. február 25.)

Textus: Mt. 14., 27. De Jézus azonnal szóla hozzájuk, mondván: „Bizzatok, én vagyok, ne féljeteK“.

Olyan volt, mint egy szép álm. Egymásra találtatok, egy kis boldogság-szigetet teremtettetek magatoknak... Kinn az élet mind nehezebb lett, súlyosabb megpróbáltatások jöttek az em-

ket sem bírja már. Olyan nehezen húz a levegőből, mintha nem volna elég belőle, majd hallhatóan sugja:

— Úgy érzem, hogy most kezdek Isten lenni.

És meghal az Istenben, egyesül a halhatatlansággal, része lesz az örök istenségnek.

Nem akkor mondotta e szavakat, mikor parancsolt szolgálóknak, hatalmas tábornak, mikor fején volt a császári korona, hanem mikor meg volt fosztva e világi jelvényektől, mikor tetetetlenül feküdt ágyában, mikor alig tudott már hangot adni:

— Most érzem, hogy kezdek Isten lenni.

Az egyik király látta az Istent, a másik érezte Istenné levését és mindkettő a halál pillanatában.

Ezek a kijelentések megráznak minket. Azért, mert életünkben mi sem mondhatjuk el ezeket, de boldogok leszünk, ha legalább akkor mi is így szólhatunk:

— Látom az Istent.

— Most érzem, hogy kezdek Istenné lenni.

— — — — —

Te bizonyára láttad az Istent, mert olyan volt életed, hogy ezt remélhetted. Elmondhattad, érzem Istenné levésem, mert mindig vallásos voltál. Így búcsúzunk most tőled, mert király voltál. Királya egy kedves családnak, szerető hitvese egy jó lelkű anyának, apja két nagy gyermeknek. Ezekről s tőlünk búcsúzik ő.

Mintha búcsúszavával figyelmeztetne:

— Vigyázzatok, én látom az Istent.

Ütő Lajos.

Halotti beszéd.

(Elmondva Benedek Mihály sz.-káli lelkész testvérem kis fiának temetésén.
1933. február 25.)

Textus: Mt. 14., 27. De Jézus azonnal szóla hozzájuk, mondván: „Bizzatok, én vagyok, ne féljetek”.

Olyan volt, mint egy szép álm. Egymásra találtatok, egy kis boldogság-szigetet teremtettetek magatoknak... Kinn az élet mind nehezebb lett, súlyosabb megpróbáltatások jöttek az em-

berre, mindketten küzdöttetek a létért, olyan jó volt a családi kör meghitt melegébe menekülni, felejteni a nehéz jelent, álmodni a boldog jövődőről. Kinn, ha az élet durvasága megsebzett, a gonoszság szíven ütött, az ártatlanságban vigasztalást kaptatok, ha megsomorított az élet, gyermeketek mosolygó szeme, kacagó ajaka mindig felvidámitott...

Olyan jó volt visszavonulni az élet gondjai között a családi békesség és boldogság meleg fészkébe... A Gondviselés, mintha kitalálta volna legtitkosabb gondolatotokat, legégetőbb vágyatokat, megjött a második gyermek, a fiú... Volt-e gazdagság, amiért odaadtátok volna őt, volt-e boldogság, amiért elcseréltétek volna? A vágyak és kívánások átalakultak lelketekben reményekké, tervezgetések, álmok szövődtek körülöttek. A jövő tele lett csodás lehetőségekkel számatokra, ezer színnel festettétek meg bizonytalanságát. Mikor álmodozó gyermekeitek felett virrasztottatok, megszépült az egész élet, békesség és nyugalom szállott lelketekbe, a jövő csodás ígéretei és reménységei ott zsongtak körülöttek, szépségek és álmok ragyogtak előttetek... Olyan volt minden, mint egy szép álom...

Azután jött az ébredés... Látnotok kellett, hogy miként fogy ki az életerő belőle, mint kezdett elhervadni az ígérekkel telt kis bimbó. Megpróbáltatok mindent, ami emberileg lehetséges volt. Kértétek Istent, ahogy még soha azelőtt, hogy ne vegye el tőletek, aki olyan drága nektek... Mindhiába, az elkerülhetetlen megtörtént... Akik messziről néznek titeket, talán meg sem tudják érteni fájdalmatokat. Csak az édesanyák tudják, mit jelent elveszteni a szivről szakadt gyermeket... Nem az elveszített gyermek ideje és kora az, ami miatt fáj a szerető szív, hanem a hozzáfűzött sok-sok szép remény, álom és boldogság elvesztése fáj... Nem a kínok és fájdalmak hiábavalósága, amiért zokog az anya és sir az apa, hanem az élet szép, kiterjesztett és megszélesített látókörének elborulása az, ami kétségbeejt... De Jézus azonnal szól hozzátok: „Bizzatok, én vagyok, ne féljete”. Ő ott volt örömetökben és boldogságotokban, nézett titeket, örvendezett veletek, most, mikor megfájdult életek, biztat... Biztat, nektek nem szabad csüggedni, mert akik az ő igájában járnak, az ő nyomdokain botorkálnak, azoknak nem szabad kétségbe esni... Te édesapa, aki hivatva vagy arra, hogy a sirókat megvigasztald az ő nevében, nem szabad könnyezzel a fájdalmak eme kinos útján. Meg kell ér-

tened a Getsemáné gyötrelmes tusáját, a Kálvária út rettentő szenvedését és a Golgota borzalmas befejeződését, meg kell tanulnod az Isten akaratában való zúgolódás nélküli belenyugvást, az Ő akaratának engedelmeskedni, úgy amint a Mester példával mutatta... Neked édesanya még nehezebb lesz, vidám gyermekek között mosolygó arcot mutatni, mikor a szived zokog, beleélni magad az űk lelki világába, mikor mindenik látása az elveszítetthez fűzött reményeidet juttatja eszedbe. Készítened kell űket az élet utjára, úgy, hogy ez a készülés számukra vidám és örömteli legyen, mikor a te életedből egyidőre kihullott az öröm és nevetés... Az iga, amit válladra vettél, kényszerít erre, a felelősség, amivel hitednek és fajodnak tartozol, parancsol neked önmegtagadást... Tudom testvéreim, nehéz elfojtani a szívnek feltörő jajját, zokogását, próbálja ajkaid mondani a megnyugvás igéjét: „Ő az Ur, cselekedjék úgy, amint neki jónak tetszik“.

„Bizzatok, én vagyok, ne féljeteK“. Halljátok, mint sugja fületekbe? Szenvedéseken és megpróbáltatásokon keresztül ismeritek meg Istent. Az élet közepébe állított nehéz keresztje alatt mindnyájan át kell menjünk, nem kerülheti el senki... Lehajtott fővel, most még fájdalomtól elvakult szemmel és zokogó szívvel mentek át alatta, de bizzatok, ne féljeteK, én vagyok melletteK, meggyógyítani vérző szíveteket, letörölni könnyes szemeteket, felemelni bánattól lehajtott fejeteket... én szeretem a kis gyermekeket, az én országom az övék, nálam van ő is. Ne féljeteK, örök hazámban nagyobb boldogságot nyujtok számára, mint amennyit ti álmodtatok neki...

„Bizzatok, én vagyok, ne féljeteK“, az én Uram, a mi Atyánk, érzi a ti fájdalmatokat, készíti a gyógyulást számotokra. Ti, még most csak kinotok nagyságát tudjátok, de Ő a ti másik ártatlanságotok ajkán, szemén keresztül a vigasztalást csepegteti szívetekbe. Az ő szemei ragyogásán, mosolyán keresztül majd az Isten végtelen szeretetét fogjátok látni. Ne féljeteK, a jóság és szeretet Istene ott lesz ti veleteK, hogy az álmok folyása tovább kanyarogjon varázssal telt helyeken, hogy könnyeiteken megtörve, az isteni szeretet fénye szivárvány színbe gyujtsa újra álmatokat.

„Bizzatok, én vagyok, ne féljeteK“, az én fájdalmaim, gyötrelmeim, zúgolódás nélküli kinjaim feljogosítanak arra, hogy a vigasztalás igéit megmondjam nekteK, szól Jézus tovább. A

világon árvább nem volt, éppen azért, mivel ismerem az árvaság keserü érzéseit, nem hagylak titeket, hogy árváknak érezétek magatokat, ott vagyok, ott leszek mellettetek. Bimbó hullás volt az ő elmulása, életek fáján, új erős hajtást nevelek. Nálamnál szebb, nagyobb álmod ember nem teremtett, a ti álmod pusztulástok romjain majd új álmod nevelek. Kiterjesztem újra nektek a hitek és remények gyönyörű tárlatát, viszlek benne újra előre, csillogó szemmel majd fogtok hajtani új, színes délibábot, bizzatok, ne féljete...

„Bizzatok, én vagyok, ne féljete”, gondoljatek a másik szobában szendegő leánykátokra! Szűnjön meg könnyhullások. Az ő kicsi szíve még nem érti a bánatot, szomorúságot, de már megérzi, ha ti búsak vagytok. Minden szeretettel forduljatek feléje, meglátjatek, hogy szűnni fog halkán a fájdalom, lassan az értelem nap-nap után való megnyilvánulása, az első szavak édes gagyogása tündéri zenét fog hallatni a megfájdult szívetek hurjain. A ti szereteteitek körül fogja folyni őt, ha feledve nem is lesz a veszteség, gyógyulni fog a seb, bizzatok, ne féljete...

A letört bimbó helyett a rózsafa újat nevel, csak az anyai szíven nem tud beheggedni a bánat ütötte seb... Örök sors, minden édes anyának örök sorsa ez... Talán azért érezzük az anyai szeretet örök áramlását, mert az ilyen bánatütötte sebekben áramlik közénk az anyai szeretet és jószág...

Ti, akik részvétellel álltok e mellett a fehér koporsó mellett, árasszátok ki szívetekből azt a szeretetet, ami ide hozott, hogy végtisztességet tegyete, hogy ne fájjon úgy a szülői szív, hogy a rokoni és baráti lelkekkel megosztott bánat ne sujtson úgy. Vigyéte el innen az élet Mesterének áldott közelségét, aki mellett elveszti a halál a félelmét, a koporsó a maga rettenetességét. Fehér hajó lesz, hol puha fehér ágyon, angyal szárnyon repül elköltözött kis testvérünk vissza ahhoz, aki adta. Te pedig kis testvérünk aludj csendesen, álmod hazájába boldogan találkozzál majd angyal társaiddal, kiket oly rövid idővel ez előtt hagytál el. Te még a mi világunkból csak a szépségeket ismerted meg: az édes anyai szeretet féltő gondját, virrasztását és aggodalmát, hogy mit kerültél el, csak az áldott kéz tudja, mely jótékonyan eltakarja a jövőt... Aludj csendesen!

Jézus azonnal szól... „Bizzatok, én vagyok, ne féljete”.
Amen. Fülöp Zoltán.